

А.М. Лисенко, доц., канд. екон. наук, Ю.Ю. Недовоз, магістрант
Кіровоградський національний технічний університет

Удосконалення методики проведення комплексного аналізу фінансової звітності малого підприємства

У статті досліджено існуючі підходи щодо здійснення комплексного аналізу фінансової звітності суб'єктів господарювання, визначено напрямки удосконалення методики його проведення на малих підприємствах.

комплексний аналіз, фінансова звітність підприємства, мале підприємство, етапи проведення комплексного аналізу

В умовах ринку посилюється значення комплексного аналізу фінансової звітності як інструменту пошуку шляхів забезпечення сталого розвитку господарюючих суб'єктів, виникає необхідність в удосконаленні методології та методики його проведення з урахуванням особливостей діяльності підприємств різних організаційно-правових форм, видів та категорій.

В економічно розвинених країнах базис економіки створюють малі підприємства, оскільки вони формують значну частку загальної доданої вартості. Згідно із статистичними даними, в Україні на 10 тис. осіб наявного населення припадає 70 малих підприємств [6, стор. 19], на яких зайнято 2073,6 тис. осіб [6, стор. 59]. Разом з тим слід зазначити, що організація економічної роботи на малих підприємствах країни не налагоджена належним чином. Зокрема, значним недоліком є те, що недостатня увага приділяється проведенню як системного, так і комплексного економічного

© А.М.Лисенко, Ю.Ю.Недовоз, 2012

аналізу. Це, в свою чергу, негативно позначається на ефективності функціонування суб'єктів малого бізнесу.

Методологічні аспекти проведення аналізу фінансової звітності підприємств досліджуються у роботах М.І. Баканова, С.Ф. Голова, К.В. Измайлової, В.В. Ковальова, А.Д. Шеремета, В.М. Шелудько та інших науковців [1-5, 7-9, 14-16]. Проте особливості аналізу фінансової звітності малих підприємств вивчені недостатньо. З метою оптимізації діяльності останніх у змінних зовнішніх умовах ведення господарської діяльності, особливого значення набувають теоретичні дослідження побудови методики проведення комплексного аналізу фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва – юридичних осіб, чим і обґрунтовується актуальність обраного напрямку дослідження.

Метою написання даної статті є узагальнення існуючих підходів щодо проведення аналізу фінансової звітності суб'єктів господарювання, розробка напрямків удосконалення методики проведення комплексного аналізу фінансової звітності на малих підприємствах.

Фінансова звітність є необхідною і важливою складовою інформаційного забезпечення фінансового аналізу, фінансового планування та прогнозування, основним джерелом інформації при проведенні аналізу господарської діяльності суб'єкта господарювання. З її використанням можна не тільки зробити висновки про діяльність підприємства в минулому, оцінити перспективи розвитку та розробити заходи, спрямовані на підвищення ефективності його діяльності в майбутньому, а й оцінити ефективність фінансово-господарської діяльності загалом, вивчити і проаналізувати механізми управління власним капіталом та прибутком, що важливо для акціонерів підприємства, його потенційних інвесторів і партнерів по бізнесу.

Фінансову звітність повинні складати всі підприємства на основі даних бухгалтерського обліку відповідно до статті 11 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [12]. До складу фінансової звітності підприємств (крім бюджетних установ, представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності та суб'єктів малого підприємництва, визнаних такими відповідно до чинного законодавства) включаються такі звіти: «Баланс» (форма № 1), «Звіт про фінансові результати» (форма № 2), «Звіт про рух грошових коштів» (форма № 3), «Звіт про власний капітал» (форма № 4), «Примітки до річної фінансової звітності» (форма № 5).

Для суб'єктів малого підприємництва – юридичних осіб і представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (відповідно до статті 11 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні») встановлюється скорочена за показниками фінансова звітність у складі балансу і звіту про фінансові результати. Юридичні особи, що відповідають критеріям, визначеним пунктом 154.6 статті 154 Податкового кодексу України, зобов'язані складати та подавати до відповідних органів фінансову звітність, передбачену для суб'єктів малого підприємництва, один раз на рік.

Норми Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 39, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 15.03.2000 р. за № 161/4382 (із змінами) [11], застосовуються:

1. Для складання Фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва (форми №№ 1-м та 2-м):

- суб'єктами малого підприємництва - юридичними особами, які визнані такими відповідно до законодавства, крім довірчих товариств, страхових компаній, банків, ломбардів, інших фінансово-кредитних та небанківських фінансових установ, суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють обмін іноземної валюти, є виробниками та імпортерами підакцизних товарів, а також суб'єктів підприємницької діяльності, у статутному фонді яких частка вкладів, що належить юридичним особам - засновникам та учасникам цих суб'єктів, які не є суб'єктами малого підприємництва, перевищує 25 відсотків;

- представництвами іноземних суб'єктів господарської діяльності;

2. Для складання Спрощеного фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва (форми №№ 1-мс та 2-мс): суб'єктами малого підприємництва - юридичними особами, що відповідають критеріям, визначеним пунктом 154.6 статті 154 розділу III Податкового кодексу України, та мають право на застосування спрощеного бухгалтерського обліку доходів і витрат.

Таким чином, суб'єкти малого підприємництва - юридичні особи, які відповідають критеріям, визначеним пунктом 154.6 статті 154 Податкового кодексу України, зобов'язані складати та подавати до відповідних органів фінансову звітність, передбачену для суб'єктів малого підприємництва (форми №№ 1-мс та 2-мс), один раз на рік. Суб'єкти малого підприємництва - юридичні особи, які не відповідають критеріям, визначеним пунктом 154.6 статті 154 Податкового кодексу України, зобов'язані складати та подавати до відповідних органів фінансову звітність, передбачену для суб'єктів малого підприємництва (форми №№ 1-м та 2-м), щокварталу [13].

Сукупність форм фінансової звітності дає змогу отримати інформацію про види діяльності підприємства, його майновий стан, фінансові ресурси, які забезпечують цю діяльність. Тобто, за допомогою фінансової звітності можна отримати комплексну оцінку діяльності суб'єкта господарювання, визначити його економічний потенціал та оцінити перспективи розвитку.

В умовах реформування бухгалтерського обліку, його поділу на управлінський та фінансовий виникла необхідність використання кожним підприємством методики комплексного аналізу фінансової звітності для визначення ступеня його фінансової

стійкості, оцінювання ефективності діяльності, ділової активності, інвестиційної привабливості.

Важливим елементом аналітичної роботи стає комплексний аналіз фінансової звітності як один з головних інструментів управління господарською діяльністю, оскільки саме він надає повну, всебічну характеристику фінансового стану, необхідну для управління фінансовою стійкістю, ліквідністю та платоспроможністю підприємства. Комплексний аналіз фінансової звітності підприємства дає змогу забезпечити ідентифікацію його місця в економічному середовищі, створює необхідну інформаційну базу для прийняття різноманітних управлінських та фінансових рішень. При його проведенні необхідно дотримуватись відповідних вимог, а саме:

- застосовувати методики, які давали б змогу в обмежені строки якісно оцінити фінансовий стан суб'єкта господарювання;
- забезпечити формування групи показників, які б у своїй сукупності відповідали вимогам комплексної характеристики поточного стану підприємства та перспектив його подальшого розвитку;
- розробити адекватну систему однозначності інтерпретації результатів аналітичної обробки визначеної групи цільових показників з метою попередження та уникнення неоднозначності висновків щодо ідентифікації становища об'єкта дослідження.

Сучасні методики аналізу фінансової звітності передбачають застосування значної кількості фінансових коефіцієнтів. Проте використання надлишкової їх кількості призводить до неоднозначності висновків, втрат часу на аналітичну обробку показників, знижує оперативність комплексного аналізу, яка є критичною характеристикою його ефективності. Тому, на нашу думку, необхідно обмежити кількість фінансових коефіцієнтів та виділити чітку сукупність їх критичних значень.

Для потреб комплексного аналізу фінансової звітності малих підприємств пропонуємо використовувати наступну систему показників (рис. 1).

Слід зазначити, що методика аналізу звіту про фінансові результати малого підприємства на сьогодні не є достатньо розробленою. Крім того, розрахунок показників із залученням даних форми №2 малого підприємства має дещо відмінний алгоритм, порівняно з відповідними розрахунками по середньому за розмірами та крупному підприємству (табл. 1).

У практиці комплексного аналізу фінансової звітності з метою інтегральної оцінки фінансового стану пропонується використовувати дві системи ієрархій показників: загальну та з проміжними комплексними оцінками окремих аспектів діяльності підприємства. Сформована при цьому система аналітичних показників повинна забезпечувати об'єктивність, змістовність, глибину і адекватність інформації, що характеризує досліджувані соціально-економічні явища та процеси.

Важливою складовою процедури комплексного аналізу фінансової звітності малого підприємства є побудова моделі обробки вхідної інформаційної бази. Така модель являє собою обґрунтоване поєднання математичних, статистичних та аналітичних методів дослідження.

Таблиця 1 – Алгоритм розрахунку окремих індикаторів фінансового стану із залученням даних форми №2-м (2-мс)

Показник	Методика розрахунку	Алгоритм розрахунку
1. Коефіцієнт оборотності оборотних активів (загальний)	Чиста реалізація за період / середній залишок оборотних активів	Код 030 ф. 2-м (2-мс) / Код 260 ф. 1-м (1-мс) (середнє значення)
2. Окупність витрат прибутком	[Прибуток від реалізації / собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг)] x 100%	[(Код 030 – 080 ф. 2-м (2-мс) / Код 080 ф. 2-м (2-мс))] x 100%
3. Рентабельність продажу	[Прибуток від реалізації / Чиста реалізація за період] x 100%	[(Код 030 – 080 ф. 2-м (2-мс)) / Код 030 ф. 2-м (2-мс)] x 100%

4. Рентабельність активів	[Чистий прибуток / середня за період вартість активів] x 100%	[Код 150 ф. 2-м (2-мс) / Код 280 ф. 1-м (1-мс) (середнє значення)] x 100%
5. Рентабельність власного капіталу	[Чистий прибуток / середня за період величина власного капіталу] x 100%	[Код 150 ф. 2-м (2-мс) / Код 380 ф. 1-м (1-мс) (середнє значення)] x 100%

Перед проведенням аналізу фінансової звітності суб'єкта малого підприємництва – юридичної особи пропонуємо здійснити її перевірку на предмет повноти та достовірності відображення в обліку господарських операцій. Слід відслідковувати весь цикл бухгалтерського обліку: від здійснення операції до складання фінансової звітності. При цьому вивчаються наступні важливі моменти: відображення господарських операцій у первинних документах; аналіз операції, її визнання та оцінка відповідно до вимог П(С)БО, а також відображення у регістрах бухгалтерського обліку; внесення записів за результатами інвентаризації щодо активів та зобов'язань до регістрів; перенесення даних, закриття рахунків доходів та витрат; складання оборотно-сальдового балансу; складання фінансової звітності (Баланс, Звіт про фінансові результати).

Комплексний аналіз фінансової звітності слід проводити поетапно. Пропонуємо проводити спочатку експрес-діагностику показників фінансової звітності з метою пошуку і виділення найбільш важливих та складних проблем у керуванні фінансами малого підприємства. Її основним завданням є звуження масштабів пошуку проблем і шляхів їхнього вирішення. Такий аналіз передбачає незначні витрати часу для одержання результату і наступного проведення додаткових аналітичних досліджень за виділеними напрямками. Експрес-діагностику пропонуємо проводити у такій послідовності: аналіз економічного потенціалу підприємства; аналіз результатів фінансово-господарської діяльності підприємства; висновки та рекомендації.

Комплексна оцінка фінансової звітності малого підприємства являє собою більш глибокий аналіз. Він будується на основі комплексу показників, розглядає всі сторони діяльності підприємства з погляду стратегічного розвитку бізнесу. Пропонуємо проводити комплексний аналіз фінансової звітності малого підприємства в такій послідовності:

- вертикальний та горизонтальний аналіз балансу;
- аналіз якісних змін у майновому стані;
- оцінка наявності негативних статей у звітності;
- аналіз фінансового стану та результатів фінансово-господарської діяльності підприємства;
- горизонтальний та вертикальний аналіз показників звіту про фінансові результати;
- комплексна оцінка результатів діяльності підприємства, розробка висновків та рекомендацій.

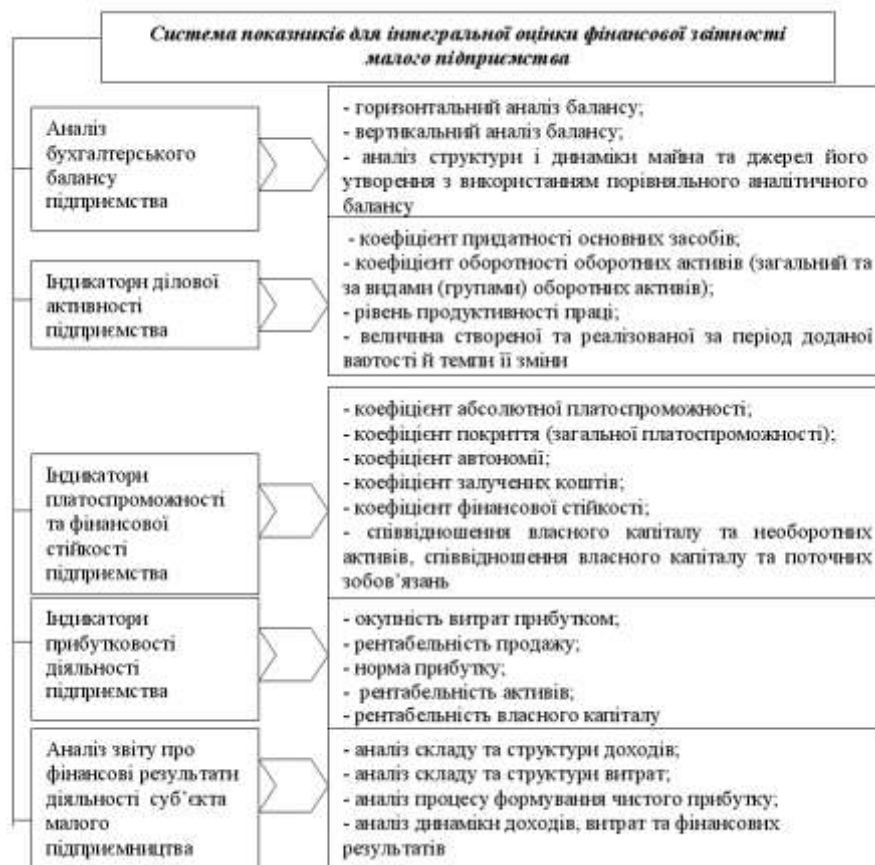

Рисунок 1 – Індикатори інтегральної оцінки фінансової звітності суб'єкта малого підприємництва – юридичної особи

У процесі проведення аналізу може бути використаний один з існуючих підходів до оцінки фінансових показників (коефіцієнтів): на основі нормативних значень показників, або на основі загальногалузевих значень показників.

З метою вдосконалення існуючої моделі комплексного аналізу фінансової звітності суб'єкта малого підприємництва – юридичної особи, пропонуємо проводити аналіз з виділенням наступних етапів (рис. 2):

- постановка цільової функції моделі обробки вхідної інформаційної бази. У межах цього етапу виділяється об'єкт дослідження та вивчається специфіка його діяльності, здійснюється формулювання мети та завдань комплексного аналізу фінансової звітності, досліджується представлена інформаційна база та її часові лаги, формується сукупність напрямів аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств, які є складовими узагальнюючого інтегрального показника, визначається форма подання кінцевої (вихідної) інформації та пропозицій щодо провадження заходів з метою забезпечення досягнення мети комплексного аналізу показників, відображених у фінансовій звітності малого підприємства;

- обґрунтування процедур та проведення первинної обробки інформації, її узагальнення. При цьому здійснюється групування інформаційних джерел та формування сукупності фінансових показників як форми узагальнення даних за згрупованими інформаційними джерелами, обґрунтовується вибір форм обробки вхідної інформації відповідно до визначеної сукупності показників;

- вибір необхідної методики обробки вхідної інформації за певними напрямками дослідження, визначення структури та порядку формування вихідної інформації комплексного аналізу фінансової звітності малого підприємства;

- інтерпретація результатів аналітичної обробки показників фінансової звітності. При цьому формулювання висновків щодо об'єкта дослідження на підставі проведених розрахунків не тільки дає можливість замовникам комплексного аналізу одержати

відповіді на поставлені ними питання, а й слугує основою прогнозування зміни економічного потенціалу підприємств;

- формування сценаріїв майбутнього тренду фінансово-господарської діяльності підприємства. Сутність даного етапу полягає в прогнозуванні результатів діяльності об'єкта дослідження з урахуванням запропонованих заходів щодо підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання.

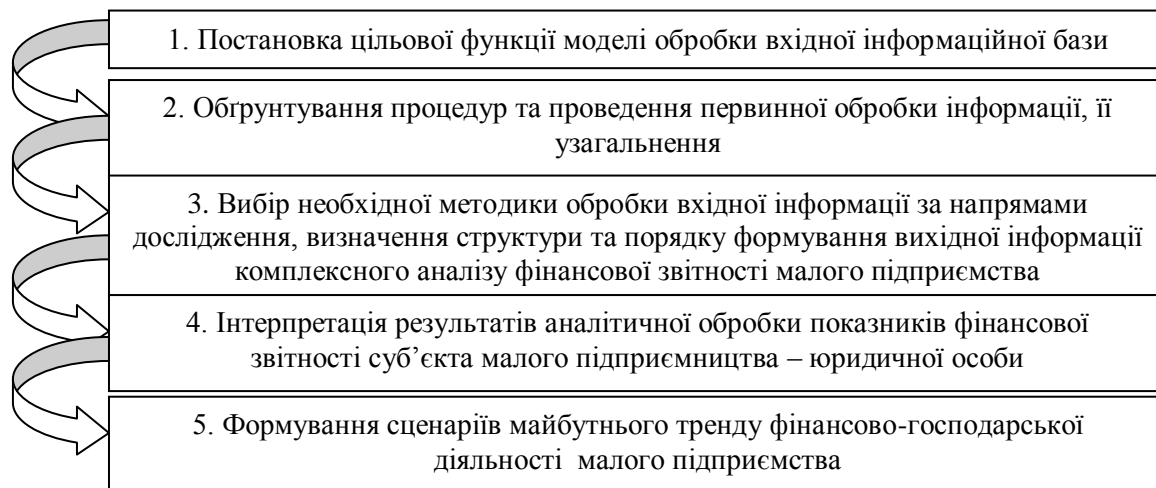

Рисунок 2 – Етапи проведення комплексного аналізу фінансової звітності малого підприємства

Отже, дослідженню проблем удосконалення методики проведення комплексного аналізу фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва – юридичних осіб приділяється не достатньо уваги. Запропоновані нами пропозиції спрямовані на удосконалення методики комплексного аналізу фінансової звітності, сприяють посиленню здійснення внутрішнього та зовнішнього контролю за відповідністю формування відображених у ній показників, надають можливість прогнозування фінансово-господарської діяльності малих підприємств та сприяють підвищенню її ефективності.

Список літератури

1. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Теория экономического анализа: Учебник / М.И. Баканов, А.Д. Шеремет. – 4-е изд. доп. и перераб. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 416 с.
2. Блинов А. Малое предпринимательство. Организационные и правовые основы деятельности / А. Блинов. – М.: 2007. – 336 с.
3. Богдан Гринів. Проблеми бухгалтерського балансу: його використання в аналізі / Б. Гринів // Бухгалтерський облік і аудит. – №1. – 2008. – С. 11-15.
4. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник / Ф.Ф. Бутинець. – 3-є вид., виправлене і доповнене. – Житомир: ПП «Рута», 2006. – 440 с.
5. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку: Монографія. К.: Центр учбової літератури, 2007. – 522 с.
6. Діяльність суб'єктів малого підприємництва, 2010 р. // Статистичний збірник за ред. І.М. Жук, Державна служба статистики України, К.: 2011. – 203 с.
7. Ізмайлова К.В. Сучасні технології фінансового аналізу: навч. посіб. / К.В. Ізмайлова. – К.: МАУП, 2000. – 52 с.
8. Ковалев В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры / В.В. Ковалев. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 560 с.
9. Макаренко Ю.П. Розробка методики проведення комплексного аналізу фінансової звітності підприємств / Ю.П. Макаренко // Агросвіт. - №4. – 2008. – С. 37-43.
10. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI / редакція від 15.08.2012 [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», затверджений наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 39, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 15.03.2000 р. за № 161/4382 (із змінами) [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>.

12. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні / Закон України від 16.07.1999 № 996-ХІV, редакція від 14.01.2012 [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
13. Про подання фінансової звітності суб'єктами малого підприємництва / Міністерство фінансів України, державний комітет статистики України, лист від 12.04.2011 р. № 31-08410-06-5/9545, № 04/4-7/214 [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua/index.php/2010-11-23-13-52-20/-2011-/158--2011-/1046-2011-07-11-14-49-31.html>.
14. Шевченко С.М. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства / С.М. Шевченко // Держава та регіони: Серія економіка та підприємництво. - №3. – 2006. – С. 134-139.
15. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент. Підручник / В.М. Шелудько. - К.: Знання, 2006. - 439 с.
16. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник / О.О. Шеремет. – К.: Кондор, 2005. – 196 с.

А. Лысенко, Ю. Недовоз

Усовершенствование методики проведения комплексного анализа финансовой отчетности малого предприятия

В статье исследованы существующие подходы к осуществлению комплексного анализа финансовой отчетности субъектов хозяйствования, определены направления усовершенствования методики его проведения на малых предприятиях.

A. Lysenko, J. Nedovoz

Improvement of method of leadthrough of complex analysis of the financial reporting of small enterprise

In the article investigational existent approaches are in relation to realization of complex analysis of the financial reporting of subjects of menage, certainly directions of improvement of method of his leadthrough on small enterprises.

Одержано 01.10.12